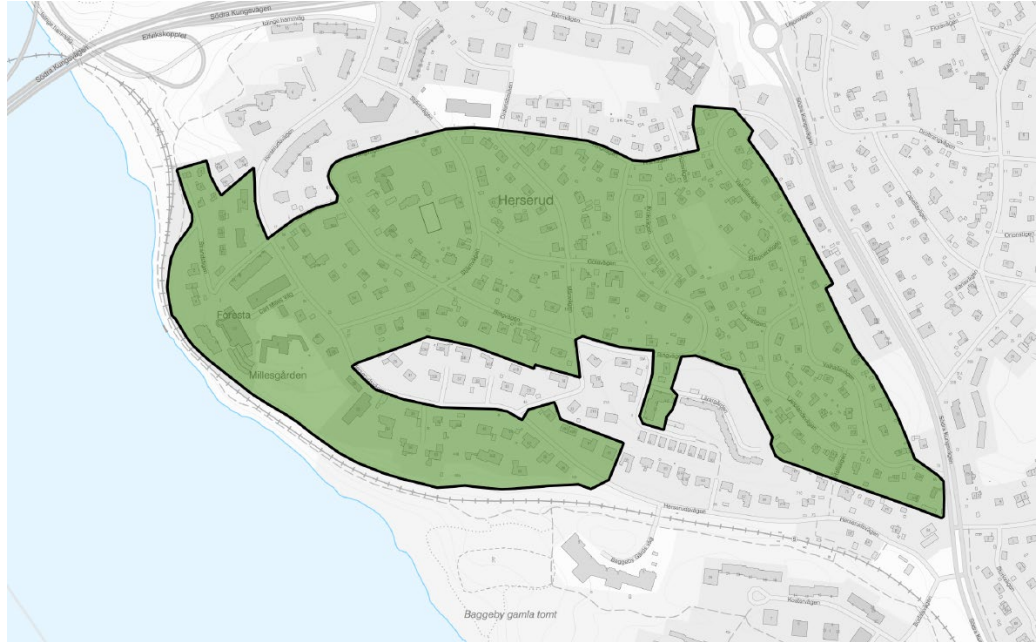

Herseruds villastad

Bakgrund

När Herseruds Villastad AB bildats 1907 blandades de befintliga sommarvillorna med stora permanenta villor uppförda enligt en strukturerad stadsplan. Målgruppen var i stort densamma som för sommarvillorna, ett förmöget övre borgerskap med inslag av välsituerade intellektuella. I det första skedet uppfördes villastadens två monumentala anläggningar som ligger sida vid sida på bergskrönet. Det är dels Villa Foresta från 1908–1910, dels Millesgården, skulptören Carl Milles och hans hustru Olga Milles hem och ateljé från 1908. Båda anläggningarna har senare vuxit ut och kompletterats. Denna del av Herseruds villastad bebyggdes i övrigt främst ca 1910–1915. Enstaka avstyckningar och kompletteringar med villor gjordes på 1930- och 1940-talet.

Till skillnad från den mer homogena del av villastaden som ligger norr om Herserudsvägen har Herserudsbranten med åren fått en mer sammansatt karaktär. Flera inslag av mer exklusiv modernistisk bebyggelse har tillkommit i sjösluttningen alltsedan 1900-talets mitt. Exempelvis Forestas stora annexbyggnad i funkis, kollektivhuset vid Foresta 1956–1957, modernistiska villor som Värmland 8 från 1960, samt parhus och villor från 1977–1978 nere på strandbrinken i kvarteret Värmland. Under sent 1900-tal och nu på 2000-talet har en del förändringar gjorts med ombyggnader eller rivning/nybyggnad av äldre villabebyggelse. På 1990-talet tillkom även en grupp med terrasshus nedanför Foresta.

Efter att Herseruds AB bildats 1907 upprättades 1908 en tomtdelningskarta, där gatunät och kvarter anpassades efter den småkuperade terrängen. Liksom i Hersby stod villabolaget för en hög servicegrad vad gällde att dra fram ledningar för vatten

och avlopp, erbjuda allmän gatubelysning och anlägga gator. 1908 trycktes en reklambroschyr där tre olika mönsterritningar presenterades med Jacob J:son Gate som arkitekt. Bolaget såg gärna att tomtköparna byggde villor för två familjer. Bygget kunde på så vis finansieras genom att tomtägaren själv bodde i den ena lägenheten och fick en inkomst av att hyra ut den andra.

Under efterkrigstiden tog planerna form för den sydligaste delen av Herseruds villastad, öster om Millesgården. Intentioner fanns att utforma villabebyggelsen längs denna del av Herserudsvägen med inspiration från engelska trädgårdsstäder med villor i rött tegel. Området bebyggdes främst på 1950-talet. En av de arkitekter som anlätades flitigt var Arvid Klosterborg, som satt prägeln på flera villor. Bland andra verksamma arkitekter märks Arthur Bleke och Gustaf Lettström. På senare år har flera villor genomgått en del förändringar exteriört i samband med renoveringar. Inom den aktuella kulturmiljön, som utgör en mindre del av det större villaområdet, har flertalet villor behållit en ursprunglig karaktär.

Villastaden byggdes ut snabbt och inriktades mot invånare från ett välbärgat övre samhällsskikt. Detta kom särskilt att prägla villastadens västra och mellersta delar. Bland de först exploaterade kvarteren var Jämtland och Medelpad som hör till kärnmiljöerna i den mer välsituerade delen av Herseruds villastad. Tomterna är stora och här dominerar stora byggnadsvolymer som i hög grad präglas av de många stilströmningar som dominerade villaarkitekturen på 1910- och 1920-talet.

Månvägen i kvarteret Jämtland är en av Herseruds villastads äldre gatumiljöer med prägeln av 1900-1910-tal. På bilden Jämtland 3 uppförd omkring 1914, arkitekt okänd.

Kvarteret Dalarne exploaterades främst under denna tid. Den del av kvarteret Västmanland som ligger längs Ringvägen bebyggdes ungefär samtidigt. Kvarter som bebyggdes tidigt var även Hälsingland och Uppland i nordväst. Exempelvis byggdes Hälsingland 1 redan mellan 1903 och 1908. Till stor del är den äldre

villastadskaraktern bevarad i de två kvarteren, men vissa förändringar har skett i sen tid.

Vid Ringvägens östra slinga och österut blev villabebyggelsen däremot efterhand mer småskalig och mindre påkostad. De östra kvarteren byggdes ut främst på 1920- och 1930-talen. Denna del av Herseruds villastad påminner mer om den enklare utformade villabebyggelse som omger Valhallavägen längre österut.

Eftersom flertalet ursprungsritningar från Herseruds villastad inte bevarats är flertalet arkitekter inte kända. Bland det fåtal som är kända märks främst Jacob J. Gate på 1910-1930-talet, Arvid Klosterborg på 1920-talet och Einar Rudskog på 1930-talet.

I villastadens äldre del byggdes ett begränsat antal villor mellan 1935 och 1960. I kvarteret Dalarne uppfördes tre mindre villor i tegel i början av 1960-talet. Därefter har ett fåtal villor tillkommit i området, förtätningarna är fortfarande relativt få och begränsade. I samband med generationsskiften och ägarbyten har villor renoverats och ibland blivit om- och tillbyggda. Ursprungskaraktären består dock fortfarande i de flesta fall.

Beskrivning av området

Den äldre villastaden

Villastaden i Herserud vilar på Herserudsbranten mot lilla Värtan och har en särställning på Lidingö då det utgör blickfånget från påfarten till ön. De främsta landmärkena är Villa Foresta (Södermanland 38) som tillsammans med den intilliggande Millesgården (Södermanland 5 och 47) kröner Herserudsbranten ovanför Lilla Värtan. En mäktig enhet skapas av de två nationalromantiskt präglade byggnadsverken från 1908. Forestas kombination av tysk riddarborg och kontinental tornkrönt villa har en monumental storslagenhet som inte många andra byggnadsverk på Lidingö kan uppvisa trots att om- och tillbyggnader har gjorts vid flera tillfällen sedan byggnaden blev hotell 1929. På 1990-talet uppfördes terrasshus längre ner i branten som numera skymmer nederdelen av Foresta.

Villa Foresta dominerar siktlinjen från Stockholm invid Ropsten. Strax intill ligger Millesgårdens anläggning.

Ernst Stenhammar (1859–1927) och Edvard Bernhard (1874–1954) var arkitekter till Villa Foresta uppförd 1908–1910 för hotellentreprenören Wilhelmina Skogh (1850–1926). Hon var en av sin tids ledande affärskvinnor i Norden och byggde till stora delar upp verksamheten på Grand Hôtel i Stockholm. Inspiration till sitt hem på Lidingö hittade Wilhelmina Skogh på sina affärsresor till kontinenten och lät därför Foresta utformas som en sluten borganläggning, en kontinental riddarborg murad i natursten och med rundtorn i hörnen. Överst placerades en stor gulputsad villa med mäktigt torn, utformad med drag av tysk nationalromantik och jugend. Murverk med smala portar, stentrappor och prång ger stark karaktär åt den ”borgklippa” som Foresta står på. Foresta har under årens lopp byggts ut i etapper, inte minst efter att det blev hotell 1929, då bland annat den glasade terrasspåbyggnaden tillkom. Mycket karaktärsfull är även den stora gulputsade funktionalistiska annexbyggnaden med 1930-talskaraktär. Foresta har en mångfasetterad kulturhistorisk betydelse och är ett av såväl Lidingös som Lilla Värtans mest välkända och karaktärsfulla landmärken. Detta är en av Lidingös stadshistoriska märkesbyggnader.

Villa Foresta, den största villan i Hersedud, som numera är en hotellanläggning.

Lidingös kulturmiljöprogram – Del 2 Lidingös bebyggelsehistoria och särskilt värdefulla kulturmiljöer

Millesgårdens slutna borgliknande arkitektur ramar in Carl (1875–1955) och Olga (1874–1967) Milles hem, ateljé och skulpturpark, sedan 1938 tillgängligt för allmänheten. På krönet till Herserudsbranten, intill det blivande Foresta, lät konstnärsparet uppföra bostad och två ateljéer som båda bär deras personliga prägel och påverkan av den tidens stilströmningar. Arkitekt var Karl M. Bengtsson medan senare om- och tillbyggnader utformades av Carl Milles bror, arkitekt Evert Milles. Carl Milles gärning som en av Sveriges största och mest etablerade skulptörer under 1900-talet sätter stark prägel på Millesgården. Det L-formade huset karaktäriseras bland annat av en pelarburen loggia, ljus slät putsfasad, stora rundbågefönster, mörkbruna panelade gavelfält, höga tegeltak och ett centralt placerat utsiktstorn. Evert Milles utformade parkanläggningen på 1920-talet. 1951 lät Carl Milles bygga den lilla villan Annes hus efter ritningar av Evert Milles och med inredning av Estrid Ericsson. 1999 färdigställdes Millesgården i och med bygget av Konsthallen efter ritningar av Johan Celsing. Den äldre entrén till Millesgården består av en portal från det 1914 rivna Hotell Rydberg inne i Stockholm. Millesgården är ett av Lidingös mest populära besöksmål.

Den monumentala villan från 1908 är kärnan i Millesgårdens anläggning.

Herserudsbranten är mycket kuperad och bebyggelsen klänger långt ner mot vattnet, särskilt kring Solstigen och Strandstigen som är mycket branta. Forestas "borgklippa" med murar, portar och prång ger stark karaktär åt den ringlande Solstigen. Närmast vattnet går Lidingöbanans djupt nedsprängda ravin med branta trappor upp mot Foresta och Herserudsvägen.

Solstigen är en av Herserudsbrantens små ringlande gator. Här är Solstigen mellan kvarteren Värmland och Södermanland, med del av Forestas murverk till höger.

I området kring Foresta och Millesgården ligger flera villor från tidigt 1900-tal. På Värmland 9 ligger en stor gulrosaputsad villa från 1911. Det är den frånsett Foresta och Millesgården, mest monumentala villan på klippkanten. Villan har högt sadeltak, präglad av en nationalromantisk återblick på senkarolinsk tid. Södermanland 6 och 7 är två tidstypiska ljusputsade villor under avvalmat tak, från 1911–1912, som ramar in Millesgården mot Herserudsvägen. Härjedalen 14 från 1909 är en stor tornförsedd villa. I Herserudsbranten finns även modernistiska villor, tex Värmland 8 från 1960, med Axel Kandell som arkitekt. I kvarteret Värmlands nedre del mot Strandgatan finns fem villor och tre parhus från 1977–1978. Södermanland 30 ger karaktär åt Solstigen, ritat som ett kollektivhus i radhusform 1956–1957.

Västmanland 8 vid Ringvägen är en av de monumentala 1910-talsvillorna i den västra delen av Herseruds villastad.

Kulturmiljön omfattar kärndelen av Herseruds villastad med kvarteren Dalarne, Hälsingland, Jämtland, Medelpad, Uppland och Ångermanland samt Lappland norra

och mindre delar av Gästrikland, Valhall södra och Västmanland. Även villakvarteren närmast Lilla Värtan hör historiskt och bebyggelsehistoriskt sett i hög grad till villastaden.

Medelpad är ett av de först exploaterade kvarteren, främst bebyggt mellan 1910–1915. Av en tomtkarta från 1908 framgår att tomtindelningen är ursprunglig, frånsatt en tomt i sydväst. Här ligger flertalet av de största och mest välbevarade tvåvåningsvillorna. Med sin överlag välbevarade tidiga ståtliga villabebyggelse på de stora tomterna är Medelpad den mest komplett bevarade kvartersmiljön i dag. Jämtland bebyggdes huvudsakligen på 1910-talet och främst med stora tvåvåningsvillor. Det är också till stor del ett mycket genuint villastadskvarter som påminner mycket om Medelpad.

Kvarteret Dalarne är till stor del välbevarat från 1910–1920-talen, med några sentida undantag. Samma gäller den del av kvarteret Västmanland som ligger längs Ringvägen och som började bebyggas 1909. I huvudsak ger fortfarande den delen av kvarteret ett homogent intryck. Till stor del är den äldre villastadskaraktären bevarad även i Hälsingland och Uppland, men här har också gjorts en del förtätningar med ändrad tomtstruktur som följd. Här finns också inslag av en sentida typ av villabebyggelse samt även några starkt ombyggda äldre villor.

Generellt kan sägas att villorna från 1900–1910-talet är stora villor i två våningar med källare och vind och är centralt placerade på stora tomter. Arkitekturstilarna är karaktäristiska för det tidiga 1900-talet. Mycket är nationalromantik i vid mening, innefattande historiserande stilar och idealiseringen av äldre tiders allmogebeställning. Här finns även gott om inspiration från Tyskland, både vad gäller jugend och tysk nationalromantik. Influenser från amerikanska villastilar är också påtagliga.

Flera tidiga villor från ca 1908–1915 karaktäriseras av att fasaden är beklädd med förvandringspanel, i regel i kombination med i gavelrösten stående panel (lockpanel). Ibland kragar övervåningen ut över bottenvåningen. Tegeltäckta sadeltak eller brutna tak är utmärkande drag. Panelen har i regel ursprungligen varit mörkfärgad/tjärad. Inte ovanligt är att bottenvåningen är slät och ljusputsad i kontrast mot övervåningens mörka träpanel. Hälsingland 5 och den välbevarade Jämtland 3 från 1914 exemplifierar detta. Dalarne 9 och Jämtland 13 är exempel på villor med mörk panelfasad och kontrasterande listverk i vitt.

Hälsingland 5 från 1910, arkitekt Nils Persson.

Små burspråk, balkonger med enkla men dekorativa träräcken (ibland indragna balkonger) samt plåtavtäckta spröjsade nätta takkupor präglar många 1910-talsvillor oavsett utformning. Generellt är tätspröjsade fönster det vanliga i 1900-1910-talsbebyggelsen i Herseruds villastad. Öppna förstukvistar präglar flera entréer.

En stor mängd villor med ljusputsade fasader anknyter till det tidiga 1900-talets varierande stilströmningar. Hälsingland 18, Medelpad 6, Uppland 1, Uppland 6 och Västmanland 36 är i olika avseenden goda uttryck för detta. Jämtland 11 är ett fint prov på en mer asymmetrisk villastil från 1910-talet. Frontespiser, små burspråk och balkonger med räcken i trä eller tidstypiskt smide, ibland en spröjsad glasveranda, är också karaktärsdrag. Brutet tak, valmat tak eller sadeltak, ibland med avvalmade gavelspetsar, hör i hög grad samman med dessa villor. Taken är i regel tegeltäckta.

Västmanland 36 från ca 1920 vid Ringvägen är en fin representant för 1910-talets ljusa slätputsade villor. Detaljer som tätspröjsade fönster och burspråk, glasverandor eller öppna förstukvistar, nätta små takkupor, dekorativa snickeridetaljer samt branta eller brutna ofta tegeltäckta tak är vanliga.

Ett antal stora märkesvillor, ofta med en oregelbunden planlösning, sätter i hög grad prägel på villastaden. Samtliga är förknippade med putsarkitekturen. Några karaktäriseras av högt uppbyggda tornkrön eller en rikt utformad taklanternin såsom den amerikanskt inspirerade Medelpad 2 från 1912 och Jacob Gates stora Medelpad 8 från 1908.

Medelpad 3 till vänster uppförd 1910–1915, arkitekt okänd och Medelpad 8 ritad 1908 av Jacob Gate till höger.

Nationalromantiskt historiserande är den välbevarade, monumentala Jämtland 1 från 1910 med putsfasad i terrakotta, ritad av Edvard Bernhard. Inspirerad av dansktysk nationalromantik är den ståtliga Västmanland 8 av arkitekten Lüscher. Något av en särling i Lidingös villaarkitektur är den engelskt inspirerade parvillan från 1910 på Dalarna 10–11.

Dalarne 10–11. Den enda parvilla som byggdes i den nya villastaden omfattar ett långsträckt stort bostadshus och två flankerande lägre flyglar uppförda 1910.

Knuten till den ljusa putsarkitekturen men ensam i villastaden om att vara helt präglad av 1920-talets sparsmakade klassicism är Hälsingland 6 från 1922. Mer funkisbetonade villor från 1930–1940-talet har ljusa släta putsfasader, två- och treluftsfnster under sadeltak eller tälttak. Ett bra exempel på detta är Medelpad 5 från 1942.

Hälsingland 6 ritad 1922 av Arvid klosterborg, tillbyggnad från 1933 av samma arkitekt.

Några villor från tiden kring 1960 ger bra uttryck för modernistiska strömningar i den tidens villaarkitektur. Framförallt gäller detta Gästrikland 21 från 1958 och Dalarne 16 från 1961. Karaktäristiskt för de fåtaliga yngre större villorna från perioden 1945–

1970 är att de anknyter till villastadskaraktären genom att vara goda uttryck för sin tids villaarkitektur.

I den ursprungliga villastadens sydöstra utkant byggdes 1910 den nationalromantiska villa som snart kom att inrymma bostäder för Sveriges Folkskollärares Riksförbunds Pensionärsavdelning/Pensionerade Folkskollärares Riksförbund, kallad Lärargården. Förbundet gav 1950 lidingöarkitekten Arvid Klosterborg i uppdrag att ta fram förslag till en större tillbyggnad av det ursprungliga bostadshuset. Tillbyggnaden inrymde bland annat lokaler för restaurang, service, gemensamma aktiviteter och personalutrymmen. Klosterborg ritade även en rad av sammanbyggda lamellhus med flera lägenheter på platån i anslutning till villan. Den stora villa som är ursprunget till anläggningen har kvar en nationalromantisk grundkaraktär från 1910. Villan i 2 ½ våning har ljus slät putsfasad under tegeltäckt brant sadeltak med tidstypiskt kort taksprång. Karaktäristisk är även den rustika grovt murade sockeln och det rundbågiga indragna entrépartiet mellan murade strävpelare och med dörr i ljust trä.

Den äldsta byggnaden på fastigheten Lappland södra 6 uppfördes som en privatbostad 1910 och byggdes om till bostäder till pensionerade lärare på 1950-talet.

En av villastadens främsta och mest helgjutna äldre gatumiljöer är Månvägen mellan kvarteren Medelpad/Ångermanland och Dalarne/Jämtland. Här får man fortfarande en mycket god uppfattning om hur villastadens kärnmiljö tedde sig på 1910–1930-talet. Här ligger många välbevarade villor på tomter som är typiska för villastaden och som ramar in gaturummet. Även Ringvägen mellan Medelpad/Västmanland och Medelpad/Ångermanland är till stor del en sådan rumslig gatumiljö med äldre karaktär.

En av villastadens främsta och mest helgjutna äldre gatumiljöer är Månvägen mellan kvarteren Medelpad/Ångermanland och Dalarne/Jämtland. Här får man fortfarande en mycket god uppfattning om hur villastadens kärnmiljö tedde sig på 1910–1930-talen. Dalarne 17 och Jämtland 13.

Kvarteret Ångermanland längs Ringvägens sydöstra slinga bildar en övergång mellan den västra villastadsdelens stora villor och östra Herseruds betydligt enklare villastad. Ångermanland är huvudsakligen bebyggt på 1920- och 1930-talet. Samma gäller även grannkvarteren Lappland norra och Valhall södra. Dessa delar har till stora delar en mer egnahemspräglad småskalig villabebyggelse, där stildrag av en allmogeinspirerad nationalromantik eller en enkel 1920-talsklassicism sätter prägel. Villorna är uppförda i 1 ½ - 2 plan med källare. En del villor har genomgått förändringar på senare år men välbevarade byggnadsobjekt finns också.

Några gatustråk i den östra delen av Villastaden karaktäriseras av välbevarade sammanhängande helhetsmiljöer. Till exempel gäller det den småskaliga Krokvägen från 1920–1930-talet med kvarteret Lappland norra.

Fina exempel på det sistnämnda är Lappland norra 1, 5 och 11 samt Ångermanland 4 samtliga från perioden 1926–1933. Släta putsfasader, måttfullt profilerat listverk, små frontespiser, spröjsade tvåluftsfönster, verandor eller öppna förstukvistar och taktäckning med tegel är karaktärsdrag. Taken är ofta sadeltak men brutna takfall förekommer också.

Lappland norra 1 är ritad av Einar Rudskog 1933 och bär stark karaktär av 1920-talets lätt klassicistiska villaideal. Slätputsade hörnlisener, profilerad taklist och takkupa och regelbundet placerade spröjsade fönster i liv med fasaden sätter prägel på exteriören.

Lappland norra 5 är också ritad av Einar Rudskog men från 1932. Det lätta entrétaket buret på pelare med profilerat listverk ger byggnaden karaktär.

Lappland norra 11 ritades 1926 av Arvid Klosterborg. Villan har drag av 1920-talets klassicism med pelare som bär upp balkongen ovan entrén. Takets svängda form går igen i frontespisens utformning som ger byggnaden ett lekfullt uttryck.

Ångermanland 14 från 1945 och Ångermanland 12 från 1962 är bra exempel på efterkrigstidens modesta villor med omsorgsfullt utformad exteriör som det finns några få av i området.

Ångermanland 14 ritades 1945 av arkitekt Karl-Erik Hjalmarsson och har en stram och enkel arkitektur, med ett väl balanserat uttryck.

Ångermanland 12 ritades 1962 av Arvid Klosterborg i en långsträckt volym i vinkel. Det gula livfulla teglet, det enkla entrépartiet med lätta smidesräcken och den sparsmakade fönstersättningen ger byggnaden dess karaktär.

Några gatustråk i den östra delen av Villastaden karaktäriseras av välbevarade sammanhängande helhetsmiljöer. Främst gäller det den småskaliga Krokvägen mellan Lappland norra/Gästrikland samt även bebyggelsen kring Ringvägen mellan Ångermanland å ena sidan och Lappland norra/Valhall södra å den andra.

Låga häckar och/eller trästaket, ibland smidesstaket, karaktäriserar östra delen av villastaden. Samma gäller västra delen av villastaden men där även med inslag av låga putsade murar mot gatan. Inslag av högvuxna lövträd eller furor är karaktärsträd. Terrassmurar förekommer. Grindar framför allt i smide mellan murade och huggna stenstolpar karaktäriserar västra delen. Enstaka kvarvarande inslag finns av äldre uthus och garage.

1950-talets villastad längs med Herserudsvägen

I den kuperade delen av sydligaste Herserud karaktäriseras skärgårdsterrängen av bergsplatåer med tydligt markerade sluttningar och avsatser som trappar ner mot Lilla Värtan i söder. 1950-talets fortsatta utbyggnad av Herserud resulterade i en helt annan typ av villastadsdel än den äldre villastaden från 1900-talets början. Den engelska influensen är påtaglig med friliggande tegelvillor i en-två våningar, indragna från gatuliv. Endast någon enstaka villa har ett vidbyggt putsat fasadparti. I övrigt är fasadtegel helt dominerande. På norra sidan av Herserudsvägen ligger villor i rad högt uppdragna i den branta bergssluttningen. Sydsidan av Herserudsvägen kännetecknas av villor i nivå med gatan, men indragna ett stycke på tomten. Någon enstaka villa ligger även långt in som på en skafftomt.

I kvarteret Södermanland finns villor som har mer karaktär av folkhemmets 1950-tal. Bebyggelsemönstret och det röda fasadteglet förenar villorna här på Herserudsvägens södra sida.

Den aktuella kulturmiljön är liten och omfattar delar av kvarteren Lappland västra och Södermanland vid mötet mellan Herserudsvägen och Månsvägen. Flera karaktärsdrag är utmärkande för kulturmiljön. Till stor del dominerar mer exklusiva villor från tidigt 1950-tal, men i kvarteret Södermanland finns även inslag av några tidstypiska folkhemsbetonade 1950-talsvillor. Generellt kan sägas att villorna ger ett mycket gott uttryck för det tidiga 1950-talets omsorg om både exteriörens helhet och utformningen av fasaddetaljer. Det gäller även i hög grad helheten med villa, omgivande tomt och samkomponeringen med den kuperade skärgårdsterrängen. Nästan alla villor har fortfarande i hög grad ursprunglig 1950-talsexteriör i behåll.

På Herserudsvägens sydsida ligger villor i 1-1½ halvt plan med källare. Samtliga villor där har röda tegelfasader, vita en- eller tvåluftsfönster och tidstypiskt utformade entréer i trä och glas. Flertalet har sadeltak som främst varit tegeltäckta ursprungligen. Garage är ofta sidoplacerade eller vidbyggda i vinkel. En mer exklusivt utformad villa är den stora Södermanland 19 från 1950 med utpräglat klassicerande fasadinslag under ett avvalmat tak. Arkitekt till villan är Arvid Klosterborg.

En god exponent för 1950-talets omsorgsfullt genomförda villamodernism är den välbevarade Södermanland 46 från 1951 med vinkelställd plan och genombrutna hörn under sadeltak. Villan ritades av arkitekten Gustaf Lettström. Tidstypiska ofta naturpräglade villatomter avgränsas mot gatan av trästaket eller smidesstaket på stödmur.

Södermanland 19 ritades 1950 av arkitekt Arvid Klosterborg med fasader i kraftfullt tegel och svängda takfall. Den eleganta entrén inramas av pelare.

Villan på Södermanland 46 ritad av Gustaf Lettström 1953 och har en utformning med indragna och utskjutande volymer som skapar fina rumsligheter.

En annan karaktär har gatans norra sida med större tvåvåningsvillor, inklusive en stor parvilla, i högt och exponerat läge på tomterna Lappland västra 18–21. Den exklusiva men modest utformade villakarakteren är här mycket påtaglig. Här finns både röda och gula tegelvillor med vällagda murverk, tvåluftsfönster samt inslag av större fönstergrupper, indragna entréer och balkonger med tidstypisk 1950-talsutformning, koppartäckta små takkupor och sadeltak klädda med främst tegel. Inte minst är de välbevarade entrépartierna karaktäristiska inslag. I huvudsak har villorna en hög grad av ursprunglighet kvar.

Särskilt framträdande är den mycket välbevarade röda tegelvillan från 1953 på Lappland västra 18, där även tomten med trappor, mur och garaget nedanför är en sammanhållen tidig 1950-talsenhet. Villan som har Arthur Bleke som arkitekt är en

av Herseruds främsta exempel på tidiga 1950-talsvillor. Den stora parvillan i gult tegel från 1951 på Lappland västra 20–21 är också ett fint exempel på det tidiga 1950-talets villaarkitektur. Parvillan ritades av Arvid Klosterborg. Samma arkitekt var verksam även med grannvillan på Lappland västra 19, uppförd 1953. Den gula tegelvillan bevarar i mångt och mycket en tidstypisk 1950-talsexteriör.

Lappland västra 19 av Arvid Klosterborg ritad 1953 till vänster. Till höger ligger Lappland västra 18 från 1952 ritad av Arthur Bleke.

Villorna omges av naturpräglade villatomter i den branta sluttningen. I den kuperade terrängen har sluttningens nederdel mot gatan utformats som en magnifik murad terrassmur. Garagen har sprängts in i berget och ligger i rad med gjutna betongfronter och tidstypiska tidiga 1950-talsportar i träpanel. Detta ger en speciell karaktär åt Herserudsvägens norra sida och understryker atmosfären av ett mer burget villaområde från 1950-talet. Trappor i sten med smidesräcken leder genom murarna upp för sluttningen.

Sammanfattande värdering

Herseruds villastad utgör en särskilt värdefull kulturmiljö. Herseruds villastad är fortfarande väl bibehållen och ger en mycket god uppfattning om Lidingös tidiga stadsutveckling och dess starka förankring i de första svenska villastädernas tillkomst. Bebyggelsen har i huvudsak en ursprunglig karaktär i behåll och även tomtindelningen är i stor utsträckning den ursprungliga från 1908. Detta medför att här fortfarande tydligt framgår villastadsbolagets intentioner att skapa en genomtänkt och välplanerad villastad, med rymliga tomter och bekväma bostäder i en kvalitativ villaarkitektur. Fortfarande ges här en god återspeglning av villaarkitekturens ideal och utveckling i det tidiga 1900-talets Sverige, som har kompletterats med viss högkvalitativ bebyggelse från 50-60- och 70-tal. Genom att villastaden byggdes ut successivt finns här även en stark upplevelsemässig

kontinuitet i villaarkitekturens karaktär och växlingar under motsvarande tidsperiod vilket också är av värde.

Utmärkande i området är två av Lidingös stads märkesanläggningar, Villa Foresta och Millesgården som står för speciella arkitekturhistoriska, arkitektoniska och personhistoriska värden. De återspeglar även en urban karaktär, en storstadsmässighet som ger ett tydligt uttryck för Lidingös stadshistoriska identitet som en storstadsnära småstad.

Miljön är uppmärksammas som kulturmiljö i "Lidingö – Kulturhistoriska miljöer" (Stockholms Länsmuseum, 1990).

Karaktärsdrag

- Stadens huvudentré och sjösida mot Stockholm och fastlandet.
- Den goda terränganpassningen – bebyggelsen ligger på avsatser och krön.
- Branternas trappor och gångvägar, stora stödmurar och terrasser i tuktad natursten.
- Den tätbebyggda Herserudsbranten med växling mellan bebyggelse, nakna klippbranter och öppna gröna slänter.
- Herseruds välbevarade villastadsplan samt kvarvarande villor med ursprunglig utformning från tidigt 1900-tal.
- Den nationalromantiska monumentalmiljön med Villa Foresta och Millesgården, två uttalat individuella kulturmiljöprofiler för Lidingö.

Herseruds villastad

- Tydlig villastadskaraktär med oregelbundet vägnät anpassat efter den kuperade skärgårdsterrängen.
- Hög grad av välbevarade villor i området.
- Bebyggelsemönstret med friliggande villor i indraget läge från gatuliv. Stora mer eller mindre naturpräglade villatomter. Tomterna avgränsas av trästaket, häckar eller låga murar. Eleganta grindar i trä eller smide är vanligt förekommande.
- Villatomterna är dels naturtomter med lummig vegetation med högvuxna träd som ekar, lönnar och tallar, dels trädgårdstomter med traditionell växlighet såsom fruktträd och buskar.
- Den luftighet som konstitueras av villornas glesa placeringar är viktig för upplevelsen.
- Villorna är individualistiskt utformade och av varierande ålder – arkitektoniskt typiska för respektive tillkomsttid och med hög kvalitet på arkitektur, utförande och material. Jugend och nationalromantik är dominerade arkitekturstilarna.

1950-talsvillor vid Herserudsvägen

- Mycket god landskapsanpassning till den kuperade skärgårdsterrängen.

- Välbevarad 1950-talmiljö med tegelvillor med hög grad av ursprunglighet.
- Ursprunglig tomtstruktur med friliggande villor med sammanhållen volym. Söder om Herserudsvägen är villorna ofta vinkelbyggda med sidoställda garage. Norr om Herserudsvägen är villorna ofta insprängda i berget med en högra sockelvåning av betong.

Råd och rekommendationer

Syftet med råd och rekommendationer är att de ska ge inspiration och vägledning kring hur fastighetsägare kan tänka kring förvaltningen av sin fastighet för att de värden som karakteriserar området ska bevaras. De är också ett stöd vid handläggning av bygglovs- och planärenden för staden. De råd och rekommendationer som ges är inte juridiskt bindande.

Förutom vad som anges i Lidingös kulturmiljöprogram Del 1 gällande vård och underhåll av byggnader ges följande råd:

- Herseruds välbevarade villastadsplan från tidigt 1900-tals bör bevaras.
- Befintlig planstruktur avseende byggnadernas placering på tomten, volymverkan och fasadmaterial bör värnas.
- Området bör inte förtätas ytterligare och stora äldre bevarade tomter bör inte avstyckas.
- Den monumentala miljön kring Villa Foresta och Millesgården bör bevaras.
- Den välbevarade 1950-talsmiljö längs Herserudsvägen med tidstypiska tegelvillor av hög kvalitet på naturtomter bör bevaras.
- Grönområdena i området med trappor, stödmurar och terrassmurar av natursten bör bevaras och underhållas.
- Byggnadernas ursprungliga arkitektoniska uttryck bör bevaras och underhållas med väl anpassade material och metoder. Äldre byggnadsdetaljer bör värnas, exempelvis fönster och dörrar i originalutförande.
- Nya tillägg och tillbyggnader bör utföras med hänsyn till den ursprungliga byggnaden. Tillbyggnader bör inte överträffa den ursprungliga volymen.
- Tidstypisk färgsättning bör vara vägledande vid ommålning.
- Eventuella komplementbyggnader bör anpassas till huvudbyggnaden och placeras så att de inte påverkar helheten.
- Välbevarade trädgårdar med en gestaltning som knyter an till bebyggelsens äldre karaktär bör bevaras, till exempel växtlighet, staket/murar och grusade/stenbelagda gångar. Äldre träd bör inte fällas om det inte är nödvändigt av naturvårdsskäl.
- Markarbeten i form av sprängning, fyllning och schaktning bör undvikas.
- Stora markarbeten i form av sprängning, fyllning och schaktning bör i möjligaste mån undvikas.